

*В. В. Джинджоян,
к. е. н., доцент, завідувач кафедри економіки та менеджменту
туристичної діяльності, ВНПЗ "Дніпровський гуманітарний університет"
ORCID ID: 0000-0003-0296-4092*

DOI: 10.32702/2306-6806.2019.11.30

МІСЦЕ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ТА КОРПОРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РЕАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПАРАДИГМИ

*V. Dzhyndzhoian,
PhD in Economics, Associate Professor, Head of Department
of Economics and Management of Tourism, Dnipro University of the Humanities*

PLACE OF ENTREPRENEURSHIP AND CORPORATE ACTIVITIES IN THE IMPLEMENTATION OF THE MODERN SOCIAL PARADIGM

У статті здійснено теоретичне визначення місця підприємницької та корпоративної діяльності в реалізації сучасної соціальної парадигми. Встановлено, що вирішення соціальних завдань у сучасному українському суспільстві набуває першочергового значення. Однак в умовах економічної кризи наша держава не в змозі виконати всі свої соціальні функції. Обґрунтування інституту підприємництва як фактору модернізації українського суспільства в умовах глобалізації, передбачає використання всього теоретико-методологічного арсеналу гуманітарного та соціально-економічного знання, що дозволяє охопити і зрозуміти витоки, суть, соціально-економічний зміст і функціональні ролі підприємництва. Узагальнено, що у зв'язку з цим набуває особливої методологічної значущості теорія соціальної стратифікації, яка дозволяє описати структуровані відмінності і соціальну нерівність між групами людей.

The article carries out the theoretical definition of the place of entrepreneurial and corporate activity in the implementation of the modern social paradigm. It has been established that the solution of social issues in modern Ukrainian society is of the urgent importance. However, under conditions of economic crisis, our state is unable to fulfill all its social functions. It has been summarized that entrepreneurship can become a new active force that is able to bear the burden of social responsibility on the part of the state, both in relation to its employees and in relation to the surrounding community in general. Nonetheless, in terms of an unstable economic situation, many enterprises are concerned mainly about their own survival and preserving profitability. Meanwhile, the development of the social infrastructure of the region and the social security of the employees of the enterprise are the most important factors for the stability of any company.

It has been defined that entrepreneurship, as a form of implementation of the strategy of modernization and sustainable development of the economy, is considered as a significant force for the renewal, improvement and restructuring of economic activity, as well as the establishment of new informational and communicational culture and social technology in the conditions of tough competition.

Justification of the institute of "entrepreneurship", as a factor of modernization of Ukrainian society in terms of globalization, involves the use of the entire theoretical and methodological resources of humanitarian and socio-economic knowledge, which allows embracing and comprehending the origins, essence, socio-economic content and functional roles of entrepreneurship. It has also been summarized that social stratification theory, which makes it possible to describe structured differences and social inequalities between groups of people, is getting of a particular methodological importance.

The term "corporate social responsibility" has been analyzed as well. The role and importance of social entrepreneurship in Ukraine has been summarized. It has been established that social entrepreneurship has a compound and complex structure. A stable tendency to popularize social entrepreneurship is being formed, which is corroborated by its productivity for all parties involved.

Ключові слова: соціум, соціальна реальність, соціальна парадигма, підприємницька діяльність, соціальне підприємництво, корпоративна діяльність.

Key words: society, social reality, social paradigm, entrepreneurial activity, social entrepreneurship, corporate activity.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

З середини ХХ ст. різко зріс динамізм соціальних процесів. Змінилися люди, навколишнє і ділове середовище, фактори соціально-економічного розвитку, механізми державного регулювання, економічна обстановка. Все це загострило проблему вироблення загальнофілософських основ суспільного розвитку в якості теоретичної основи нової соціальної парадигми.

Філософія в сучасному світосприйнятті виділяє дві панівні доктрини — об'єктоцентризм і суб'єктоцентризм, що по-різному відповідають на питання про мету і внаслідок розвитку людського суспільства. Основу об'єктоцентристського світогляду становить безумовне визнання принципу перманентної реальності, принципу еволюції, згідно з яким світ розвивається по висхідній лінії від нижчих форм до вищих. Водночас ідеал людського існування втілюється саме в перспективі історичного руху, процвітання і гуманізації в далекому і прекрасне майбутнє. На цьому світогляді базувалися всі теорії соціального розвитку: еволюціонізму, неоеволюціонізму, модернізації.

У суб'єктоцентризмі не існує поняття "еволюція" в звичному значенні. Основу історичного руху і соціальних процесів встановить діяльність людей, що конструюють суспільство з урахуванням певних структурних умов, успадкованих від минулого. Соціальна реальність складається не з об'єктів, а з подій і процесів, мають різні вектори руху, водночас послідовність подій в межах кожного соціального процесу має кумулятивний характер. Тим самим поняття "прогрес" і "регрес" мають онтологічні значення, як би протилежні тим, що містяться в об'єктоцентризмі. Сучасний інститут підприємництва розглядається науковцями крізь призму суб'єктоцентризму.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив інтерес науковців до проблеми дослідження підприємництва як соціального інституту. Зокрема здійснено аналіз зарубіжного досвіду та вітчизняних реалій становлення соціального підприємництва [1; 2; 5 та ін.]; конкретизовано зміст поняття "соціальне підприємництво" [3; 10; 11, 13 та ін.] в умовах урахування соціально-філософських аспектів розвитку економіки, управління та освіти в умовах формування сучасного суспільства [14] та апелювання до ефектів державного регулювання економіки в умовах євроінтеграції України [9]. Науковці дедалі частіше вказують на соціальну складову підприємницької діяльності, в межах цих ідей розглядають функції, засадничі ідеї, принципи корпоративної

соціальної відповідальності [4; 6; 7; 8 та ін.]. Однак проблема визначення місця підприємницької та корпоративної діяльності в реалізації сучасної соціальної парадигми не знайшла належного вирішення в доробках сучасних науковців.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є здійснення визначення теоретичного місця підприємницької та корпоративної діяльності в реалізації сучасної соціальної парадигми.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Вирішення соціальних завдань у сучасному українському суспільстві набуває першочергового значення. Однак в умовах економічної кризи наша держава не в змозі виконати всі свої соціальні функції. Підприємництво може стати новою активною силою, здатною нарівні з державою нести тягар соціальної відповідальності як по відношенню до своїх співробітників, так і по відношенню до навколишньої спільноти загалом.

Однак в умовах нестабільної економічної ситуації багато підприємств стурбовані, передусім, власним виживанням і збереженням прибутковості. Між тим, розвиток соціальної інфраструктури регіону та соціальна захищеність співробітників підприємства — це найважливіші фактори стабільності будь-якої компанії.

У результаті тривалого і безперервного процесу капіталістичного розвитку в західних країнах сформувалася складна і збалансована система регламентації взаємовідносин приватного підприємництва, влади і суспільства в сфері реалізації соціальних програм. Нині в різних країнах участь бізнесу у вирішенні соціальних проблем або жорстко регулюється в рамках чинного комерційного, податкового, трудового, екологічного законодавства, або здійснюється добровільно під впливом встановлених стимулів і пільг. В Україні цей процес знаходиться на початкових етапах становлення і відбувається в умовах панівних позицій держави, вкрай слабкого розвитку інститутів громадянського суспільства і олігархічного розвитку бізнесу [14].

У сучасному суспільстві підприємництво розглядається як важливий фактор стійкого економічного розвитку і політичної стабільності суспільства. Підприємництво в сучасному розумінні — це "самостійна, здійснювана на свій ризик діяльність, спрямована на систематичне отримання прибутку від користування майном, продажу товарів, виконання робіт або надання послуг особами, зареєстрованими в цій якості у встановленому законом порядку" [5].

Водночас підприємництво як форма реалізації стратегії модернізації та сталого розвитку економіки, виступає суттєвою силою оновлення, вдосконалення та реструктуризації господарської діяльності, а також становлення нової інноваційно-комунікативної культури і соціальної технології в умовах жорсткої конкуренції.

У соціології та економічній теорії існує безліч значень понять підприємництва [2]. Вони різні в розумінні як природи, так і функціонального змісту досліджуваного явища. У зв'язку з цим набуває особливої методологічної значущості теорія соціальної стратифікації, яка дозволяє описати структуровані відмінності і соціальну нерівність між групами людей. Натомість психологічний генезис підприємництва та історичний розвиток підприємництва як елементу економічних інститутів знайшли відображення в сучасній соціології. Для обґрунтування інституціональної природи підприємництва зазначені обставини важливі.

Основною, загальною функцією будь-якого соціального інституту є задоволення соціальних потреб, заради яких він був створений і існує. Для здійснення цієї функції кожному інституту доводиться виконувати ряд функцій, що забезпечують спільну діяльність людей, котрі прагнуть до задоволення потреб. Виходячи з цих посилок, можна зробити висновок, що підприємництво в функціональному плані має ознаки соціального інституту: підприємець реалізує функцію задоволення потреб членів суспільства в товарах і послугах, а для того щоб зробити поведінку підприємця передбачуваним, реальність економічного середовища і суспільство створюють правила і норми поведінки, що регулюють поведінку кожного підприємця.

Торкаючись проблем розвитку підприємництва на сьогодні, варто звернути увагу на його соціальні риси, адже, динамізм розбудови соціально-ринкових відносин набуває все більшої ваги на порядку денному поступу економічних систем і говорити про підприємництво, не уявляючи його соціальний резонанс, або соціальний аспект у економічному відтворенні, мабуть, взагалі недоречно [8]. Тобто підприємництво все більше тяжіє до соціального прояву підприємництва як узагальнення макроекономічного відтворення, так і конкретно взятих форм його реалізації на мікрорівні [7]. До того ж, під соціальним підприємництвом розуміється "підприємницька діяльність, яка направлена на вирішення соціальних проблем, з використанням інноваційних методів і технологій" [1, с. 36], додатково наголошуючи не тільки на соціальній спрямованості такої діяльності, а й на її інноваційному характері.

Соціальне підприємництво все більше стає невід'ємним елементом інноваційного типу відтворення і його можна розглядати як один із інструментів соціальної політики держави. По-перше, з боку держави мають надаватися гарантії у підтримці початковому соціальному підприємництву як у фінансовому так і в законодавчому полі, по-друге, існує проблема відсутності чіткого механізму залучення громадськості і бізнесу до вирішення суспільних проблем, що провокує та нагороджує протиріччя, по-третє, у соціального підприємництва завжди існує проблема, щодо комплексного вирішення 3-х його складових: економічного, екологічного та соціального характеру, адже ці характеристики свідчать про його інноваційну трансформуючу силу, що виправдовує його як вид соціальних інновацій гарантій добробуту соціуму [6].

Аналіз наукової літератури дав змогу встановити, що істотним фактором функціонування соціального підприємництва є забезпечення корпоративної соціальної відповідальності підприємств [4].

Значущість і пріоритетність проблем корпоративної соціальної відповідальності обумовлені, по-перше, високим ступенем господарського розвитку провідних країн світу, що створюють матеріальні можливості для

підтримки сучасних стандартів якості життя населення; по-друге, посиленням ролі нематеріальних факторів економічного зростання, пов'язаних з необхідністю інвестицій в людський капітал як ключової умови інноваційного економічного зростання, заснованого на потенціалі інтелекту, освіченості і творчості працівників [2]. Важливою причиною підвищення уваги до розвитку соціальних функцій підприємницького співтовариства в Україні став перегляд традиційних поглядів на концепцію соціальної політики в бік розширення кола її суб'єктів і значного скорочення втручання держави у вирішення багатьох соціально-економічних проблем.

Попри актуальність феномена корпоративної соціальної відповідальності (далі — КСВ) не тільки в Україні, але і в країнах світу, до цих пір немає його однозначного трактування. Так, на Заході термін "корпоративна соціальна відповідальність" найчастіше розглядається як елемент сталого розвитку. Наприклад, Європейська комісія визначає КСВ як якусь концепцію, яка відображатиме добровільне рішення компанії брати участь в покращенні життя суспільства і в захисті навколишнього середовища [1]. На Заході КСВ все частіше трактується як спроба вирішити соціальні проблеми, викликані діяльністю корпорацій. Тому проблеми КСВ у розвинених країнах ініціюються безпосередньо суспільством, людьми.

В Україні підходи до визначення КСВ мають певну специфіку. Соціальна відповідальність бізнесу трактується по-різному: то дуже вузько, а часом — занадто широко. У вузькому сенсі корпоративна соціальна відповідальність включає обов'язки підприємства ефективно здійснювати функції по створенню доданої вартості, в повному обсязі виконувати соціо-еколого-економічні зобов'язання, встановлені законами, етичними нормами та правилами, прийнятими в суспільстві.

Традиційне трактування корпоративної соціальної відповідальності у вузькому сенсі передбачає своєчасну виплату працівникам зарплати, сплату податків, дотримання законодавства в сфері охорони навколишнього середовища, техніки безпеки і здоров'я працівників, етичну поведінку в рамках існуючого законодавства. Отже, вихідною сферою формування системи соціальної відповідальності бізнесу є соціально-трудова та пов'язані з ними економічні і політичні відносини. З цих позицій соціальна відповідальність виступає як метод цивілізованого вирішення соціально-трудова конфліктів, що містить механізм досягнення соціальної стабільності суспільства. Нині в Україні триває процес створення правових основ і механізмів реалізації взаємодії влади і бізнесу в рамках трипартизму (уряд — профспілки — підприємці), виробляються форми і методи управління організаціями в нових умовах [3].

У широкому сенсі корпоративна соціальна відповідальність є добровільний внесок бізнесу в розвиток суспільства в соціальній, економічній та екологічній сферах, часто не пов'язаний безпосередньо з основною діяльністю компанії і виходить за рамки певного законодавчого мінімуму і прийнятих в суспільстві етичних норм [1]. Це відповідальність перед діловими партнерами і співробітниками, перед місцевими громадами та населенням загалом. Вищою формою соціальної відповідальності бізнесу є включення його в систему соціального партнерства, коли відбувається перегляд відповідальності бізнесу, влади і суспільства у вирішенні суспільно значущих проблем, викорінення соціального утримання, створення механізмів громадського контролю за виконанням державою своїх соціальних зобов'язань.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Можна констатувати, що розвиток підприємництва в умовах сучасної соціальної парадигми пов'яза-

ний не тільки з сучасним економічним станом, але і особливостями української державності. Зв'язок підприємництва з соціальною, економічною та культурною підсистемами суспільства очевидний. Детальний аналіз місця і ролі підприємництва і корпорацій в сучасній соціальній парадигмі дав змогу встановити, що корпоративна соціальна відповідальність підприємницької діяльності стосується багатьох сфер. Це і виробництво якісної продукції (послуг); і охорона навколишнього середовища шляхом впровадження ресурсо-, енергозберігаючих технологій. Сьогодні готовність підприємництва до проведення соціальної політики повинна зростати, оскільки вона дає можливість зміцнити конкурентні переваги на ринку, що стає особливо актуальним, враховуючи глобалізаційні процеси.

Таким чином, соціальна відповідальність бізнесу може і повинна стати майданчиком для плідного співробітництва між бізнесом і владою. Однак це тривалий процес, що протікає нелегко навіть в розвинених і благополучних економіках. Формування соціально відповідальної поведінки в підприємницькому середовищі можливо тільки за цілеспрямованої підтримки з боку держави та її активної участі у вирішенні соціальних проблем. Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі вбачаємо у висвітленні дієвих організаційних умов розвитку соціального бізнесу.

Література:

1. Березяк І.І. Зарубіжний досвід та вітчизняні реалії становлення соціального підприємництва. Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Економіка". Випуск 25. 2014. С. 31—36.
2. Борнштейн Д. Социальное предпринимательство и сила новых идей. М.: "Альпина Паблишер". 2015. 496 с.
3. Грішнова О.А. Соціальна відповідальність — шлях до європейської соціальної держави в Україні. Соціально-трудова відносина: теорія та практика: збірник наукових праць. 2011. № 2. С. 5—12.
4. Івашина С.Ю. Соціалізація економіки як тенденція суспільного розвитку: монографія. Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2017. 252 с.
5. Ігнатович Н. Зарубіжний досвід розвитку соціального підприємництва. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Серія "Економіка". 12 (165). 2014. С. 22—25.
6. Козин А. Корпоративна соціальна відповідальність як основа сучасної парадигми управління бізнесом. Ответственная экономика: Научно-популярный альманах. Луганск: Виртуальная реальность, 2011. Вып. 3. С. 53—63.
7. Колот А. М., Грішнова О. А. Соціальна відповідальність: теорія і практика розвитку: монографія; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А.М. Колота. К.: КНЕУ, 2011.
8. Король С.Я. Соціальна відповідальність бізнесу: теорія та методологія обліку: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 416 с.
9. Лагутін В.Д. Ефекти державного регулювання економіки в умовах євроінтеграції України. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2017. № 6. С. 5—23.
10. Сандакова О. Соціальне підприємництво: що це — Наша громада. 2010. № 1. С. 19—24.
11. Сардак С.Е. Маркетинг: навч. посіб. / С.Е. Сардак, В.В. Джинджоян. — Дніпро: Інновація, 2018. — 242 с.
12. Сардак С.Е. Науково-методичні основи управління розвитком виробництва у національній економіці: Монографія. / С.Е. Сардак, В.В. Джинджоян. — Дніпропетровськ: Інновація, 2010. — 175 с.
13. Сіренко Н.М. Соціальне підприємництво в Україні: основні аспекти. Сталий розвиток економіки. № 1. 2016. С. 5—10.

14. Соціально-філософські аспекти розвитку економіки, управління та освіти в умовах формування сучасного суспільства: монографія / за ред. Іщенко М.П., Пантелєєвої Н.М., Руденка І.І. Черкаси: Вид. ПП Чабаненко Ю.А., 2017. 473 с.

15. Sardak, S. Korneyev, M. Dzhyndzhoian, V. Fedotona, T. Tryfonova, O. (2018), "Current trends in global demographic processes". Problems and Perspectives in Management, LLC "Consulting Publishing Company "Business Perspectives", Vol. 16, Is. 1, pp. 48—57.

References:

1. Berezyak, I.I. (2014), "Foreign experience and domestic realities of social enterprise formation", Naukovi zapysky Nacionalnogo universytetu "Ostroz'ka akademiya". Seriya "Ekonomika", Vol. 25, pp. 31—36.
2. Bornshtejn, D. (2015), Socyal'noe predprynimatel'stvo y syla novykh ydej [Social entrepreneurship and the power of new ideas], Al'pyna Pablysher, Moscow, Russia.
3. Grishnova, O.A. (2011), "Social security - way to the European social power in Ukraine", Social'no-trudovi vidnosyny: teoriya ta praktyka, Vol. 2, pp. 5—12.
4. Ivashyna, S.Yu. (2017), Socializaciya ekonomiky yak tendenciya suspil'nogo rozvytku [Socialization of the economy as a tendency of social development], University of Customs and Finance, Dnipro, Ukraine.
5. Ignatovych, N. (2014), "Foreign experience of social entrepreneurship development", Visnyk Kyivs'koho natsional'nogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka: Seriya "Ekonomika", Vol. 12(165), pp. 22—25.
6. Kozyn, L. (2011), "Corporate social responsibility as the basis of the modern paradigm of business management", Otvetstvennaia ekonomika: Nauchno-populiarnyj al'manakh, Vol. 3, pp. 53—63.
7. Kolot, A.M. and Grishnova, O.A. (2011), Sotsial'na vidpovidal'nist': teoriia i praktyka rozvytku [Social responsibility: theory and practice of development], KNEU, Kiev, Ukraine.
8. Korol', S.Ya. (2016), Sotsial'na vidpovidal'nist' biznesu: teoriia ta metodolohiia obliku [Corporate Social Responsibility: accounting theory and methodology], KNTEU, Kiev, Ukraine.
9. Lagutin, V.D. (2017), "Effects of state regulation of economy in conditions of European integration of Ukraine", Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo, Vol. 6, pp. 5—23.
10. Sandakova, O. (2010), "Social entrepreneurship: what is it?", Nasha hromada, Vol. 1, pp. 19—24.
11. Sardak, S.E. and Dzhyndzhoian, V.V. (2018), Marketynh [Marketing], Innovatsiia, Dnipro, Ukraine.
12. Sardak, S.E. and Dzhyndzhoian, V.V. (2010), Naukovo-metodychni osnovy upravlinnia rozvytkom vyrobnytstva u national'ni ekonomitsi [Scientific and methodological bases of production development management in the national economy], Innovatsiia, Dnipro, Ukraine.
13. Sirenko, N.M. (2016), "Social entrepreneurship in Ukraine: main aspects", Stalyj rozvytok ekonomiky, Vol. 1, pp. 5—10.
14. Ishhenko, M.P. Pantyelyeyeva, N.M. and Rudenko, I.I. (2017), Sotsial'no-filosofs'ki aspekty rozvytku ekonomiky, upravlinnia ta osvity v umovakh formuvannia suchasnoho suspil'stva [Socio-philosophical aspects of development of economy, management and education in the conditions of formation of modern society], Type. PE "Chabanenko Yu.A.", Cherkasy, Ukraine.
15. Sardak, S. Korneyev, M. Dzhyndzhoian, V. Fedotona, T. and Tryfonova, O. (2018), "Current trends in global demographic processes". Problems and Perspectives in Management, LLC "Consulting Publishing Company "Business Perspectives", Vol. 16, no. 1, pp. 48—57.

Стаття надійшла до редакції 17.10.2019 р.